

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗИЧНОГО ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Жанна Сироткіна

кандидат педагогічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Іван Шишман

доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

*Щоб порозумітися, недостатньо говорити однією мовою.
Недостатньо розуміти значення слів, які використовують співрозмовники.
Багато інформації залишається поза словами: у діях, жестах, міміці, емоціях...*

Людмила Смоляр

Актуальність проблеми визначається тим, що поняття «інтеграція» з'являється в освіті на тлі активного розвитку в країні процесів інтеграції в політиці, науці, економіці, культурі. Інноваційні тенденції в сучасній вітчизняній та європейській освіті також втілюють у тій чи іншій мірі ідею інтеграції. Інтеграція стає мірою упорядкованості й цілісності освіти.

В школах України все більше набуває поширення інтегрований курс «Мистецтво». Його зміст ґрунтується на поєднанні двох базових предметів освітньої галузі «Мистецтво» – музичного та образотворчого мистецтв і збагачується елементами інших видів мистецтва. Загальна мета мистецької освіти полягає в особистісному художньо-естетичному розвитку учнів, формуванні у них світоглядних орієнтацій, поліхудожніх і полікультурних компетенцій, вихованні потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні у процесі опанування цінностями української та зарубіжної культурно-мистецької спадщини.

Окрім того, сучасні реалії додають певних ознак освітньому процесу. В умовах карантину, дистанційного навчання вчитель має добре розуміти емоційний стан учнів, вміти визначити (не тільки з вербального спілкування, а і за мімікою, жестами) їх настрій, стан здоров'я; оцінювати власні емоції та вміти керувати ними тощо. Тому викладання предметів мистецького циклу вимагає від вчителя нових інтегральних підходів, спеціальних компетентностей, нестандартних форм мислення, розвитку не тільки загального (IQ) а і емоційного інтелекту (EI).

Безумовно, інтеграція різних видів мистецтва має широкі педагогічні можливості стосовно фахового становлення майбутнього вчителя, формування не тільки його особистісних, а і професійних

якостей. Підтвердження цієї думки знаходимо у працях науковців (Л.Арчажнікова, І.Гринчук, Т. Костогриз, Л.Масол, Н.Миропольська, О.Олексюк, В.Орлов, О.Остряньська, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Таранцева, Н.Швець, О.Шевнюк, Г.Шевченко, О.Щолокова, Б. Юсов та інші.), котрі розглядали інтеграцію різних видів мистецтва як засіб удосконалення художньо-аналітичних, художньо-графічних, вокально-мовленнєвих, емпатійних та рефлексивних умінь, педагогічної та виконавської техніки, творчої уяви, фантазії вчителя.

Проте, спостереження доводять, що проблема розвитку емоційного інтелекту (EI) вчителя досить нова і недостатньо вивчена. В статті ми поставили за мету визначити можливості інтеграції музичного та образотворчого мистецтв у процесі формування емоційного інтелекту (EI) майбутніх учителів.

«Емоційний інтелект (EI) (англ. Emotional intelligence) – група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими» [1]

Дослідники Джон Мейєр та Пітер Селовеї, які наприкінці 20-го століття вперше описали це поняття, називають чотири напрями емоційного інтелекту:

- як ми оцінюємо та виражаємо емоції;
- що про них знаємо;
- як ними керуємо;
- як на їх основі приймаємо рішення [2].

Емоційний інтелект багато досліджують з прикладної точки зору, щоб дізнатися, як він пов'язаний із різними сферами життя, з роботою, з лідерством, зі щастям, зі щоденними звичками. Логічним, на наш погляд, є питання про те чим відрізняється життя людини, чий емоційний інтелект розвинений більше, ніж у інших?

Науковці Емі Чан та Пітер Капуті виявили залежність між емоційним інтелектом (EI) та задоволеністю життям: чим вищий у людини емоційний інтелект, тим більше вона задоволена власним життям. Так само і задоволеність шлюбом: вона на 26% залежить саме від рівня емоційного інтелекту [3].

Американські дослідники Марк Бреккет і Джон Мейєр з'ясували, що чим нижчий рівень EI, тим більше люди споживають алкоголь і наркотичні речовини. Водночас, люди з нижчим рівнем емоційного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

інтелекту почуваються більш самотніми. За твердженням вчених, почуття самотності залежить від емоційного інтелекту на 24% [4, с. 1492].

Також емоційний інтелект пов'язаний із задоволеністю роботою. Дослідники Сатья Кумар і Відья Ієр з Індії провели опитування працівників освітніх закладів і виявили, що чим вищий рівень емоційного інтелекту, тим більше працівники задоволені своєю роботою [5].

Цікаво, що такий зв'язок ще сильніший для вчителів та викладачів, порівняно з іншими працівниками освітніх закладів. Це пояснюють тим, що викладацька робота передбачає постійне спілкування з людьми, а де люди, – там і емоції. Привертає увагу той факт, що емоційний інтелект можна розвивати протягом життя. Він не є сталою ознакою, і немає вікової межі, після якої запізно братися до вдосконалення.

Отже, узагальнення вищезазначеного та врахування того, що формування ЕІ відбувається в емоційні моменти життя ми припустили, що інтеграція музичного та образотворчого мистецтва значно сприятиме процесу формування досліджуваного феномену у майбутніх учителів. Адже мистецтво, на відміну від науки, висловлює уявлення про навколишній світі не через поняття, а через художні образи і впливає перш за все на ірраціональну, емоційну сферу.

Але у кожного мистецтва є свої засоби виразності та зображення. Так музика прекрасно виражає почуття, емоції, настрої, стан, характер, вольову дію, безвольність, кипучу енергію, безсилля і т.п. за допомогою звуків. Композитори-романтики розуміли музику як мову людських почуттів, як дзеркало душі. Щоб розуміти музику, перш за все, потрібно слухати її. І слухати її якомога більше.

Мелодії зазвичай викликають у слухача певні думки і почуття, народжують спогади, смутні або більш-менш ясні картини колись побаченого. І цю картину, що виникла в уяві, можна намалювати. А у гарного художника і сама картина набуває музичності, з полотна, написаного ним, ніби звучить музика. Інструментами образотворчого мистецтва можна назвати фарби, пензлі, полотно, глину, мармур та ін. Великий італійський художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі назвав музику «сестрою живопису». І дійсно, ці два види мистецтва розвивалися паралельно, стикаючись не менше тісно, ніж музика і поезія. Багато спільного між музикою і живописом ми знайдемо навіть в термінах, що вживаються музикантами і художниками. І ті, і інші, говорять про тональності, про колорит і барвистості полотен і музичних творів.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Наведемо приклад інтеграції музичного та образотворчого мистецтва, котра безумовно впливатиме на розвиток ЕІ майбутніх учителів. Зокрема, музиканти і музикування, музичні інструменти служили улюбленою моделлю для образотворчого мистецтва різних епох. Так, внутрішній світ композиторів, багатогранність їх особистості розкриває портрет Ф.Шопена роботи художника Е. Делакруа, М. Мусорського і А. Бородіна, створені І. Репіним та ін. Проте, музика і сама чудово вміє зображати, малювати. Уже в XVII-XVIII ст. існували жанри музичних замальовків. У фортепіанному циклі «Карнавал» Р. Шуман намалював портрети своїх видатних сучасників: скрипаля Н. Паганіні, композитора Ф. Шопена. У XIX ст. з'являється особливий жанр симфонічна картина. Яскравим представником означеного жанру є твір М. Римського-Корсакова «Садко», де композитор за допомогою різноманітних засобів виразності зображує море. Не залишають слухача байдужим і зачаровують фантастичні казкові персонажі А. Лядова.

Приклади взаємозв'язку звуку і кольору численні як в музиці, так і в живописі. Так, В. Кандинський співвідносив з певним кольором той чи інший музичний тембр, а відомий живописець М. Сарьян наголошував, що проведена лінія повинна звучати, як струна скрипки: або сумно, або радісно. А якщо вона не звучить – це мертва лінія. І колір те ж саме, і все в мистецтві так. Музикальність живопису – це не тільки, передбачувані звуки – звуки, що зароджуються в душі композитора, звуки музичних інструментів, звуки природи, – але і такі суто образотворчі властивості картини, як її колорит, композиція ліній і колірних поєднань, розташування ритмічних елементів, вся організація художнього простору. Такий зв'язок живопису і музики звичайно ж є метафоричним, але те, що він існує, підтвердить кожен художник.

Особливе явище у композиторів – кольоровий слух, при якому окремі тони і тональності музичного твору асоціюються з певними кольорами. Кольоровий слух мали Р. Вагнер, Н. Римський-Корсаков. У поемі А. Скрябіна «Прометей» в нотах прописаний спеціальний колірний рядок. За задумом автора, виконання поеми мало супроводжуватися проектуванням на екран колірної гами.

Проте про справжній сплав художнього і музичного бачення світу можна говорити, тільки познайомившись з творчістю М. Чюрльоніса – видатного литовського художника і композитора.

З музичної спадщини М. Чюрльоніса, в якому мальовничі основи проявляються найбільш оригінально, виділяються його симфонічні поеми («У лісі», «Море») і фортепіанні п'єси.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Найбільш відомі його картини «Сонати» (що складаються з полотен Allegro, Andante, Scherzo, Finale) і «Прелюдії і фуги» несуть на собі відбиток музичного сприйняття автором навколишньої дійсності.

На прикладі творчості М. Чюрльоніса пропонуємо декілька завдань, щодо формування емоційного інтелекту (EI) майбутніх учителів.

Завдання №1. Уяви себе композитором.

Мета: розвиток творчої уяви, творчого мислення, розширення художнього досвіду, формування емоційного інтелекту.

Матеріали: картки із зображенням музичних інструментів; графічним зображенням лада, динаміки.

Опис діяльності:

Майбутні вчителі повинні відповісти на кілька запитань:

Подивіться уважно на картину М. Чюрльоніса «Соната моря» (Andante) і уявіть, що Ви – композитор.

Яку музику Ви б склали – сумну або веселу?

Який вибрали б лад, темп, яку використовували динаміку?

Які б інструменти виконували Ваш твір?

Чому?

Для того, щоб відповісти на поставлені запитання здобувачам необхідно уважно вдивитися в картину, побачити які фарби використовує художник. Висловити свою думку про те, як «звучить» кожен колір. Потім вибрати картки з зображенням того інструменту (або декількох інструментів), який на їх погляд, доречно використовувати в озвучуванні даної картини. За аналогією учасники вибирають картки, які передають темп і динаміку картини.

Потім, можна запропонувати студентам прослухати фрагмент з симфонічної сюїти М. Чюрлєніса «Море» і порівняти наскільки вони прониклися емоційним станом, що був зображений на картині, проаналізувати чи збіглися їх уявлення про музику з музикою композитора.

Таке вивчення твору, на наш погляд, буде сприяти більш глибокому пізнанню картини, проникненню в емоційну глибину кольору. І, безумовно, буде сприяти розширенню художнього досвіду майбутніх учителів та формуванню їх емоційного інтелекту (EI) зокрема.

Завдання №2 Аркуш порівнянь (Аналогії).

Аналогію між фарбами в живописі і тембрами в музиці М.Римський-Корсаков вважав «безсумнівною». Багато спільного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

можна знайти навіть в термінах, які музиканти і художники використовують, кажучи про колорит, барвистості полотен.

Слухачам пропонується творче завдання:

Перед вами перелік порівнянь. Справа терміни, які вживають художники, зліва – музиканти. Є абсолютно однакові терміни, такі як композиція, контраст, нюанси, відтінки, фактура, але є і різнозвучні, але однакові за змістом терміни. Які? Оберіть їх.

Таблиця 1.

Аркуш порівнянь

Музика	Живопис
Акцент (найяскравіше місце)	Пропорції (Співвідношення частин, відповідність)
Тривалості (раз і назавжди заведене правило)	Тепла, холодна гама
Мажор-мінор	Лінія, контур (дуже маленьке, але все на чому базується все інше)
Мелодія-фразування	Блик (світла яскрава пляма
Імпровізація (підбір по слуху)	колір
Звук	Нарис (рисунок з натури)

Виконання поставлених завдань допоможе виявити аналогії між музичним та образотворчим мистецтвом; сприятиме, на наш погляд, розвиткові уваги, зосередженості, концентрації на власному стані, відчутті свого емоційного налаштування; формуванню емоційного інтелекту майбутніх учителів.

Отже проведене дослідження емпіричного характеру дало змогу дійти наступних висновків:

- на сучасному етапі розвитку українського суспільства та епідеміологічної ситуації загалом у світі постає нагальна потреба у стабілізації емоційного стану громадян України (і не тільки) за рахунок формування емоційного інтелекту (EI) майбутніх учителів, адже люди цієї професії стоять у витоків становлення суспільства;

- інтеграція музичного та образотворчого мистецтв має значний потенціал щодо формування EI особистості і майбутніх учителів передусім;

- вбачається перспективним більш детальне вивчення феномену «емоційний інтелект» (EI) та розробка психолого-

педагогічного та методичного забезпечення формування означеного феномену.

1. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емоційний_інтелект
2. Людмила Смоляр. Що таке емоційний інтелект і як він впливає на життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2017/10/15/226957/>
3. Joseph Ciarrochi, Amy Y C Chan, Peter Caputi. (2000). A Critical Evaluation of the Emotional Intelligence Construct November. Personality and Individual Differences 29(5). URL: https://www.researchgate.net/publication/45514664_A_Critical_Evaluation_of_the_Emotional_Intelligence_Construct
4. Marc A Brackett, John D Mayer, Rebecca M Warner (2004). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. Volume 36, Issue 6, Pages 1387-1402.
5. Sathya Kumar, J.; Iyer Vidya Rajaram. Emotional Intelligence and Quality of Work-Life among Employees in the Educational Institutions (2012). Journal of Management. Vol. 8. Issue 2. Pp. 21-26.

ХОРОВИЙ КЛАС ЯК ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Людмила Чеботар

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Хуан Жуйпін

аспірант II року навчання

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Важливим засобом музичного виховання і освіти є хоровий спів. Зміни освітніх стандартів вимагають більш прогресивного підходу до загальної професійної підготовки педагога-музиканта загалом. Вчитель музики наших днів зобов'язаний мати цілу низку спеціальних і загальнокультурних компетенцій. Виникає необхідність модернізації процесу навчання в усіх його сферах. Пошук нових форм і методів навчання стає актуальним завданням сучасної вищої освіти. З безлічі досліджень на цю тему хочеться виділити роботу Л.°Уколової, яка стверджує, що «...грамотно сформоване, педагогічно організоване музичне середовище в процесі підготовки майбутніх фахівців багато в чому визначає як і їхній загальнокультурний рівень, так і якість їх професіоналізму» [1, с.°125].